

י פ ה ע י ו

(אשר ברש — שרטוטים ליוכלו)

"צריך עוד לעבוד בחוכה זו". ובגורין האינטליגנט הרוסי, שניהיליוס וציניזם ודעב לויפי אמיתי מכרסמים נפשי, בדברו על חמדת הנשים, ישווה אותן לפרחים הללו, "שבמדה שממעכים אותם הם מוסיפים לתת ריח נוחות, כן גם לכות הנשים, שבמירה שאתה מענה אותם הם מסורים לך, הם נותנים לך את ריח אהבתם", ("משא בהרים").

*

טובי סיפוריו הם יצירי התאוה הנ"דולה, תאות יוצר אמן אמיתי — לתיות את גורלן של נפשות אחרות. לא גויה והמדת האשה של מרת נורדס ימשכו את רודורפר, כי אם זו "חידת גורלה המוזר והסתום". אשר על כן — "היתה לו ידיעה ברורה, שאהרי שהתוודה בפניו — היא יותר נוח בלעדיה" ("עמיד אש").

בכל עריצותה נחשף הנה פשר תאוה זו, תאית אמן יוצר, "זולל האדם", אשר לפרנסת נפשו ורוחו זקוק הוא למוון נפשות קרובות ורתוקות — בכדי להמדי שיק בתוך נפשו הוא את חייהם וגי רלם שלהם, בכדי להריע בניצחונם או לתבוע עלבונם, בכדי לתקן ולמלא את פנימתם בספירות של מטה ומעלה.

אך בעוד רגליו עומדות בכקעת התייה של דור ערטילאן, כבר נשא ברש עינו לעולם העלוי, למחוז הצד מיחה והבנייה. על כן ידע להיאחזו כה בכל מסורות יניקה ופריחה מתוך דברי קות עמוקה בשרשי נזע, על כן נצד טרפו יפה, "הרמן ודורותיא" עם "אהבת ציון" וערגת הכפר הנליצאי עם "שירי הנצחון של המקרא".

*

בראייתו יש תמיד מן השלווה של הצופה אל יבול ומכרך עליו, ואף

האור הרך הנמוך בפרוזה הרווה הזאת, רחוק הוא מרכרוכית הלכ, מהשתככות הנפש הסנטימנטלית, כשם שהריפותה ופיקחותה רחוקות מהדי פלפלות המוח, מדרכי הסכולסטיקה קה העקרות — שמצאו להם מהלכים בשדות הפרוזה שלנו.

בסיפורי אשר ברש שודה תמיד הסד העין היפה, "עין רואה לטובה" של מספר רואה ויודע, של משורר מאזין ומבין. בעוד עין הריאליסטן, תמיד פקחה לממש ולארצי, לתהום גורל רובץ לפתח, עין הלירסן שוהה באהבה על תבל ויפיה, חומרת גן כביר שגון, אדם בחינו וערכו. אכן, עין אמן כלתי משוהדה, רואה להנאתה, חפשית מאותה פוזיות נועית, היא שמכשירתו למעלת צייר שליו, שבניכודו לאין ריניקארדט, יראה הכל, "בסו ישר ונליו".

*

"אין כיעור בטבע" — וגם בטבע נפש האדם מן העכור מנצנץ יופי, בנוקשה עצור רוך. ואילו בעדנה — אכזריות נוגעת, זאת האכזריות שכורת נצחון היופי, הנובלת פעמים עם ציניות, אכזריות אמן עולה כתרועה.

"לעולם לא אשבתך" — יהרהר רור דורפר בנערת הכפר הרכה, אשר "נחוי ריה עבו ולשפתיה נהשקו", שאורשה לו אמש בערגה וכאב... "אם יולר לך ילד ממני — הזכרני וכאב..." ("פרקים מחיי יעקב רודורפר").

רודורפר, אלוף גבוריו ונעוריו של ברש, איננו סנטימנטלי, אך נפשו זועד קת מכאב ברפרף לעיניו כנה הי לפי, שבשבילו בא הלום, ואין הוא יכול לוותר על עגד שביל חן שנודמן לפניו:

בנעושו נחשולים, הוא מביט בשלווה
והשקט, יודע ובוטח כי הסער ישוב
וגלי החיים ינועו שוב בזרמם הבלתי-
מנוצת, הנצחי. שלווה השקט היא המור-
שכת כוחה ממקור כל שלווה, מאם כל
אמת ויופי — הטבע. מכאן יסוד הכי-
טיחות בכתיבתו, מכאן חוש המידה
היפה, חסד הנגרות ביצירתו.

יאילו את יתדותיו תמך בקרקע אחר-
רת — בטבע האדם, בנפש בן הדור
העולה „כנקודה בקו הנמשך“.

מטובי המספרים-המשוררים של הדור,
עושה ברש את הנובילה אבן מוסד
ליצירתו, ויסוד זה מושתת גם בסיפור
לו הרחב. גם ברחבי הסיפור פסיעתי
שקולה ומדודה, כבושת עדנה לירית
ועצירה דקות של הנובילה. כך רוב
פרקי „יעקב רודרפר“ ו„בית מבשל
השיכר“ הם נובילות מנופות לעצמן.

*

„הסגנון הוא האדם“ — וסגנונו של
ברש מבהיק כולו בזיו העין היפה. אדרי-
בלות מוצקה, לשון חצובה ממוחצב,
ליטוש הדור ושלווה.

אכן כיתודים במספרינו היא מהדר
בלבוש, מדקדק בכלים, שוקד על חזק
וקצב בנין, על שלות הרמוניה — גם
בהיות החומר תוסס ונועש. הלא היא
יעוד אמן, להעלות ממצולות האוס
את אבן החן של הרמוניה.

בכלי תרבות אירופית רהבה ישרטט
את דמות נבוריו ועולמם „בלי להניח
איזה נקודות בלתי מבוררות“.

*

בצעד בוטח, כממשיך התלם, פוסע
ברש בסיפורו הארצישראלי. כמקודם
נמשך אל הבד שלו כל שמשיל
ועושה פרי, אנשי מעשה ובנין
(בורים קלדם, האחים קלינגר). וכמקודם
הוא עושה את מלאכתו לא בשופט ומכ-
קר, אלא בשלוות אמן רואה ומצרף.
בלא היסוס ורתיעה הוא ניגש בסיפורו
„גננים“ לבעיה העדינה והבווערה, בעית
המשפחה ולבטיה. בלב מבין וסולח
שירטט את דמותה של מירה, בת דורנו,
בת בשרנו ודמנו, שלבטיה — לבטיני,
וקול דמיה — קולנו הוא. אכן את חוס
לבנו ואמונתנו עורר המספר לדמיות
האחים העמלים, „נושאי משא החיים“,
ממשיכי קו היצירה והבנייה.

*

אשר ברש הוא מן המעטים בין סיפי-
רינו שחוננו ב„עין רואה לטובה“ גם
ביחס ליצירת הזולת, בזה הוא תל-
מיד נאמן לביאליק, שידע כל כך ליהנות
ולכרך על הטובה של הכרים ותלמידים.
סגולה יקרה זו היא שהכשירה את ברש
לתעודת המעלה של עורך ועורך בכרם
הספרות.

זאת חמימות ההבנה לגבי יצירת חכ-
רים יצעירים ממנו היא, כיחסו של רוד-
רפר האב לבנו, „יחס המצוי רק אצל
אצילי רוח“.

סגולת יקרת זו נובעת ודאי אף היא
מאותו שפע שבלב, מצטרפת לשלימות
דמותו של אמן יוצר יפה העין.

מרדכי עובדיה